

REPERE BUCUREȘTENE ÎN LITERATURA INTERBELICĂ

Dr. Simona Galațchi

Institutul “Mircea Eliade”

Biblioteca Metropolitană București

Am observat, în ultimii ani , un interes crescut al cercetărilor și cititorilor pentru Bucureștiul vechi (sfârșitul sec. al XIX-lea – până la sfârșitul anilor 40):

Grațiela Doicescu, *Captivantul București interbelic* (2005)

Florentin Popescu, *Bucureștii cafenelelor literare* (2007)

Adrian Majuru, *Bucureștii mahalalelor sau periferia ca mod de existență* (2003)

Radu Olteanu, *Bucureștii în date și întâmplări* (2002)

Adrian Majuru, (coord), *Bucureștiul subteran* (2006)

Georgiana Sârbu, *Istoriile periferiei. Mahalaua în romanul românesc de la G.M. Zamfirescu la Radu Aldulescu* (2009)

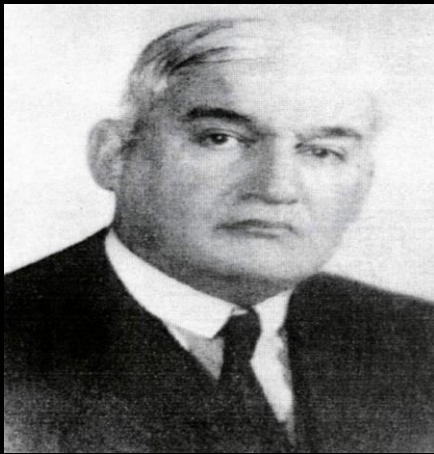
Ioana Pârvulescu, *Întoarcere în Bucureștiul interbelic* (2003 / 2018)

Bianca Burța-Cernat, *Fotografie de grup cu scriitoare uitate* (2011)

Andreea Răsuceanu, *Cele două Mântulese* (2009)

Textura palimpsestică a spațiului urban despre care se vorbește tot mai mult în ultima vreme poate fi examinată nu numai fotografic și arhitectural, ci și în spațiul larg al scriiturii interbelice.

Marc Crinson, editorul volumului *Urban Memory: History and Amnesia in the Modern City* (Routledge, Londra / New York, 2005), spune despre oraș că este o structură construită în straturi succesive (un palimpsest) sau un spațiu al memoriei (The city „proclaims itself primarily a palimpsest or memory space”. - Mark Crinson, “Urban Memory: An Introduction,” în Mark Crinson (editor), *op.cit.*, p. xix).

Eugen Lovinescu, care a militat pentru o literatură urbană, a fost printre primii care au remarcat (în *Istoria literaturii române contemporane*, cap. *Evoluția prozei literare*) că „orașul a fost scos pentru o lungă perioadă de vreme din câmpul observației scriitoricești” de „Junimea” și apoi de curentele sămănătorist și poporanist (apud. Ov. S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*). De aici și importanța aplecării asupra literaturii interbelice pentru cercetarea reprezentărilor metropolei în cultura noastră.

Diferența dintre păturile sociale, în felul în care este ea reținută de textul literar, obligă la analize ce vizează:

- registrul superior (al personajelor ce fac parte din clasele bogate),
- perspectiva clasei de mijloc
- viziunea legată de pătura săracă.

Pentru ilustrarea primelor două registre avem desigur
scrierile semnate de:

Mircea Eliade

Cezar Petrescu

Camil Petrescu

Hortensia Papadat-Bengescu

Ion Marin Sadoveanu – *Sfârșit de veac în București* (1944)

Damian Stănoiu – *Pe străzile Capitalei* (1941)

unde regăsim un univers citadin ce înregistrează elemente
urbane construite (străzi, cafenele, clădiri, muzee etc.), dar
și elemente de viață socială utile în analiza de antropologie
culturală.

Avem așadar, pentru literatura interbelică, un roman al periferiei, ilustrat de autori precum:

George-Mihail Zamfirescu – *Maidanul cu dragoste* (1933)

Carol Ardeleanu – *Diplomatul, tăbăcarul și actrița* (1926);
Casa cu fete (1931)

Tudor Teodorescu-Braniște – *Fundătura Cimitirului No.13*
(1932)

Constantin Barcaroiu – *Periferie* (1935)

Mihail Celarianu – *Polca pe furate* (1934)

Isac Peltz – *Calea Văcărești* (1933); *Foc în Hanul cu tei*
(1934)

Un alt roman (dedicat oraşului capitală) intitulat chiar *Bucureşti*, autor Mircea Damian, se lansează în 1935. Romanul aduce în prim-plan, nu un Bucureşti europeanizat, urbanizat, pe care Carol al II-lea a încercat să îl construiască, ci un oraş ai mahalalei, cu specific bucureştean: miros de mici îmbulzeală, străzi capricioase şi nepavate.

Se vorbește de meserii noi care apar, iar fete precum Aneta Pascu (din romanul *Rădăcini*) gândesc că aceste meserii sunt onorabile:
„Auzise adesea pe fetele de la cămin vorbind liber că unul sau altul, taxator de tramvai, băiat de prăvălie sau lăutar, era «bine».” (*Rădăcini*, în *Opere*, vol. 2, p. 503)

În *Fecioarele despletite*, autoarea face referire la câteva profesii „plebeiene”:

„Fata de mahala dispăruse sau era exotică, și profesiile noi, plebeiene, dactilografia și manichiura, schimbaseră forma mahalalei. Șoferul era chintesența băiatului de mahala trecut prin mecanică ca prin foc, pentru a lua forma asta selectă care ieri încă ducea la «orice».” (în *Opere*, vol. 1, p. 518)

Iată imaginea unui coafor modernizat din anul 1926 (manichiurista în stânga):

Dr. Walter are în posesie (primit de la soția bancherului Efraim, Salema) Palatul Barodin, transformat în sanatoriu. Iată descrierea acestuia: „Privit de-aproape, mai ales, sanatoriul Walter era o instituție măreață. Corpul de casă, vizibil de pe șosea, *la stânga rondului întâi ce leagă Calea Victoriei cu aleea de plimbare a păduricii bucureștene*, clădire cu aspect de castel bavarez, era numai centrala instituției; trei pavilioane impunătoare și noi erau simetric repartizate înapoi în mijlocul parcului și legate de corpul principal prin lungi coridoare (...)”
(*Drumul ascuns*, în *Opere*, vol. 1, p. 845)

”

**FÂNTÂNA ARTEZIANĂ PE ȘOSEUA
KISELEFF**

**VEDERE PANORAMICĂ A ȘOSELEI
KISELEFF**

Coca-Aimée (personaj central în *Drumul ascuns* și menționat numai în *Fecioarele despletite*) lua Rolls-ul în oraș, mașina cea mai de preț a lui Walter, pentru a se impune în societate.

Fundația Universitară Carol I (actuala clădire a BCU)

Rolls-Royce

Dr. Walter este proprietarul celor mai noi modele de automobil ale vremii: un Rolls-Royce, un Buick și un Chrysler. H. Papadat-Bengescu atribuie acestor mașini rolul unor spații de distorsionare a percepției realității:

„În *Rollsul de gală* (subl.meu), alături cu Aimée, care în lamé argintiu strălucea ca o stea de film, Walter simțea o ciudată impresie de irealitate, impresia pe care o poate da unui spirit lucid o feerie. Sclipirea de fir, de perle și strasuri, în albăstrie a Rollsului, ilumina ca un peisajiu polar, dând ochiului un fel de hipnoză care se comunica imaginației. Walter luneca pe un teren de fantasmagorie.” (*Drumul ascuns*, în *Opere*, vol. 1, p. 954)

Nu o dată, autoarea atribuie automobilului
calitățile cristalului (modificarea luminii,
focusarea):

„automobilul îi era (lui Walter), vara ca și iarna, închis; înapoia
geamurilor, bârfeala trecea prin *reflexul refractar al cristalului*.”
(*Drumul ascuns*, în *Opere*, vol. 1, p. 854)

„Plimbarea era numai o exhibiție și Buickul prelung forma o
minunată vitrină. Aimée stăruise pentru a sta pe strapontin;
strălucea astfel între cristale (...)” (*idem.*, p. 875)

„Înapoia cristalelor strălucitoare ale Buickului, albă, diafană, cu
bucle aurii, Aimée cerceta neobosit putințele de a se introduce în
lumea de snobi (...)” (*ibidem*, p. 880)

„Îl agasa oarecât acel dublu exemplar care-l însoțea acum
pretutindeni, totuși n-ar mai fi conceput să fie singur în *cutia de
cristal a Buickului*.” (*ibidem*, p. 881)

Cora Persu, prietena Cocăi Aimee, cunoscută pentru ieșirile ei mondene, mergea și ea cu un automobil Buick.

TRAFIC AGLOMERAT PE CALEA VICTORIEI

AUTOMOBIL BUICK STANDARD (ANII 1925-1930) Model_25_Touring

Străzile Bucureștiului interbelic erau așadar circulate de mașini de lux

„De vreo două-trei ori, Aimee luase de la Ateneu *Chryslerul* lui Paul și ocolise Bucureștiul tot, fără rost, trecând pe la casa Persu și ...!”

În cartea sa de *Amintiri...*, Constantin Bălăceanu Stolnici descrie de asemenea mașinile Bucureștiului interbelic:

„(...) Ocupă un loc aparte un tip de mașină care a fost foarte căutat în anii '30, dar care a dispărut complet și de care puțină lume își mai amintește. E vorba de acele «cabriolete» cu o cabină de două persoane, decapotabilă sau nu și cu un loc în spatele cabinei în aer liber, numit „dinky”, care când nu era ocupat se închidea cu un fel de chepeng.”

- Rolls-Royce Phantom II Kellner

„Ca orice copil sau adolescent, ceea ce m-a impresionat mai mult erau *mașinile de mare lux* care nu lipseau de pe arterele bucureștene. Cele mai rare erau Rolls-Royce-urile, cele mai frecvente erau Mercedesurile, dar nu lipseau nici Cadillacul, Packardul, *mașinile americane tip „imperial”* (Buick, Chrysler, Pontiac ș.a.). Mai erau superbe mașini Hispano-Suiza, pe care mulți le-au uitat.” (Constantin Bălăceanu Stolnici, *Amintiri...*)

Lincoln-Continental-CABRIOLET,
mașina Elenei Drăgănescu
(personaj ce apare în toate volumele din
Ciclul Hallipa)

„Toate aceste mașini – în afară de cele sportive de două locuri – erau însoțite de șoferi care nu conduceau totdeauna. Aceștia, care erau urmașii vizitiilor și lacheilor caleștilor de altădată, erau îmbrăcați în uniforme și purtau șapcă. În general nu erau numai conducători auto, dar și mecanici calificați care se ocupau de mașini sub toate aspectele. În perioada interbelică, șoferul era un element esențial din componența personalului unei gospodării boierești sau de mare burghez. Participa la viața familiei. Ducea pachete sau mesaje și de multe ori era un complice sau doar un confident discret. În unele familii avea și funcția de majordom când se îmbrăca în frac cu mănuși albe primind vizitatorii și servind la masă musafirii. În alte case avea și funcția de valet.”

(Constantin Bălăceanu Stolnici, *Amintiri...*)

În romanul *Rădăcini* ni se spune că intendentă de la Căminul unde locuia Aneta Pascu „stingea becul” în casă pentru a face economie (v. *Opere*, vol. 2, p. 511). Restul țării nu avea electrificare, dar în Capitală cei mai bogați aveau becuri electrice. Nory visează la o „lanternă venețiană” care să atârne în plafonul verandei din casa „de pe Izvor” a Diei unde era așteptat Dr. Caro (*idem*, p. 481).

ILUMINATUL STRADAL ÎN BUCUREȘTI ÎN ANUL 1927

OBIECTE DE ILUMINAT ÎN BAZARUL DE PE CALEA GRIVIȚEI

În *Fecioarele despletite* (Opere, vol. 1, p. 490) „un auto elegant (...) se oprișe la Hotel Boulevard”.

**GRAND HOTEL DE
BOULEVARD**

**VEDERE DIN HOTELUL
BOULEVARD**

De asemenea, Hotelul Metropol, de pe Calea Victoriei e pomenit.

Și pe Strada Grivița, lângă Gara de Nord, sunt multe hoteluri. Aneta Pascu își amintește cu groază de o noapte petrecută într-unul din acele hoteluri ieftine „de pe Grivița” (*Rădăcini*, în *Opere*, vol. 2, pp. 596-597).

CALEA GRIVIȚEI

CALEA GRIVIȚEI COLȚ CU STR. BUZEȘTI

BIBLIOGRAFIE:

Papadat-Bengescu, H., *Opere*, vol. I, II, III, București Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, Academia Română, 2012.

Farcaș, Alexandru, *Romanul periferiei bucureștene*, teză de doctorat, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, Academia Română, coord. științific: Prof. univ. dr. Crișu Dascălu.

Olteanu, Radu, *Bucureștii în date și întâmplări*, București, Ed. Paideia, 2002.

Chioaru, Dumitru (coordonator), *Orașul și literatura*, București, Ed. Art, 2008.

Tuvene, Silvia, *Cinci fețe ale Bucureștiului interbelic*, teză de doctorat, Universitatea din București, Facultatea de Litere, 2012, coord. științific. Prof. univ. dr. Mircea Anghelescu.

Craia, Sultana, *Fețele orașului*, București, Ed. Eminescu, 1988.